

MIHÁLYI PÉTER

ÉRDEMES VOLT-E MARXIZMUST TANÍTANI ÉS TANULNI A MARX KÁROLY KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEMEN?

Szerencsés volt az a korosztály, amelyik az 1970-es évek végén kezdte el tanulmányait a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, mert módja volt arra, hogy alaposan elsajátítsa a marxi közgazdaságtant, de egyúttal arra is lehetőséget kapott, hogy kitűnő professzorok segítségével a marxi elmélet belső ellentmondásait és hiányosságait is megismerje. Erre korábban azért nem volt mód, mert Marx bírálata tabu volt, később pedig azért nem, mert Marx kikerült a tananyagból. Ám a helyzet mégis az, hogy Marx elmélete sok szempontból ma is a közgazdasági gondolkodás középpontjában van. Nem azért, mert Marx válaszai mind helyesnek bizonyultak, hanem azért, mert az általa feltett kérdések ma is sokakat izgatnak.

*„A szót kimondják,
ki tudja, ki hogyan érti.
A szót leírják,
ki tudja, ki mire gondol.
A szó veszélyes fegyver,
és van, aki fegyvertelen.”*

Bródy János dala (1972)

Rövid, tisztelgő előadásom tárgya kétszeresen is aktuális.¹ Mint az köztudott, a most 70. születésnapját ünneplő Professzor asszony politikai gazdaságtan oktatóként kezdte pályáját – én is a tanítványa voltam 1972 és 1977 között. Ez az egyik oka annak, hogy itt és most a marxi politikai gazdaságtanról és Marxról szeretnék beszélni. Mi az, ami ebből a gigantikus méretű – száznál is több kötetből álló (!), részben máig kiadatlan² – életműből ma is érvényesnek tűnik, 25 évvel a kelet-európai rendszerváltások után? Másfelől, éppen az elmúlt hetekben éleződött ki ismét a felsőoktatási kormányzat által az év elején generált vita arról, hogy maradhat-e Marx Károly szobra évtizedek óta megszakított helyén, alma materünk aulájában. És a döntés is megszületett: nem maradhatott ott. Marx tehát része napjaink belpolitikai csatározásainak is.³

1 A Szabó Katalin 70. születésnapja alkalmából a BCE és a Közgazdasági Szemle közösen szervezett konferenciáján (2014. november 5.) tartott előadás szerkesztett változata.

2 A Marx-Engels életmű összkiadásának jelenlegi állásáról l. *Hubman* [2010] tanulmányát.

3 2014 januárjában nyílt levélben fordult a Corvinus Egyetem (BCE) vezetéséhez és az egyetem polgáraihoz Rétvári Bence, a Kereszténydemokrata Néppárt alelnöke, aki egyben a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium államtitkára is. Levélében azt kérte, hogy távolítsák el az intézmény aulájából Marx szobrát, mert szerinte Karl Marx eszméi, különösen azok utóélete, megágyaztak a XX. század embertelen diktatúráinak és genocídiumainak. Az egyetem vezetése hónapokig ellenállt a nyomásnak. Végül a szobrot 2014. szeptember 15-én, a hétfői munkaszüneti napok idején szállították el.

Marx az evolucionista közgazdaságtan előfutára. Pályája során mindvégig nagy tisztelője volt Darwinnak, amit egyebek között azzal is kifejezett, hogy *A tőke* angol kiadásának egy példányát elküldte a nagy természettudósnak.⁴ Erről a szellemi rokonságról Engels is említést tett Marx sírjánál mondott, mára már klasszikus szöveggé nemesedett gyászbeszédében: „*Darwin a szerves természet fejlődési törvényét fedezte fel – Marx az emberi történelem fejlődési törvényét: azt az eddig ideológiai burjántól ellepített egyszerű tény, hogy az embereknek előbb enniök, inniök, lakniök és ruházkodniök kell, mielőtt politikával, tudománnyal, művészettel, vallással stb. foglalkozhatnak: hogy tehát a közvetlen anyagi létfenntartási eszközök termelése, s ezzel egy nép vagy korszak mindenkori gazdasági fejlődési foka az az alap, amelyből az illető emberek állami berendezései, jogi nézetei, művészete, sőt vallási képzeletei kifejlődtek, és így ebből az alapból kell ezeket magyarázni is – nem pedig, ahogy eddig történt, megfordítva.*”

Úgy gondolom, hogy ez ma is termékeny megközelítése a közgazdaság alapkérdéseinek. Bár Marx még semmit sem tudhatott a génekről és a hormonokról, mégis helyesen ismerte fel, hogy mi emberek biológiailag determinált lények vagyunk. Valamennyi szükségletünk mögött végső soron a túlélés és a fajfenntartás logikája a meghatározó mozzanat. Marx azt is helyesen, vagyis máig érvényes módon látta, hogy a termelés és a fogyasztás egy és ugyanazon körfolyamat része. Továbbá azt is, hogy a fogyasztási eszközök mindenkori elosztása csak következménye a termelési feltételek megoszlásának. Ez a megoszlás pedig magának a termelési módnak jellemvonása.⁵

Marxnak mélyen igaza volt abban is, hogy a munkamegosztás nyomán a bérmunkáslét elidegenedéshez vezet. (Ezt ábrázolta máig hatásos remekművében Chaplin, a *Modern idők* című, 1936-ban készült filmjében.) Nagy felismerés, hogy a tőkések és a munkások egymás között is versenyeznek. Ez szabályozza a bérek és a profitok nagyságát, illetve ezek belső felhasználási arányait is. A tőkések nem költhetik el tetszésük szerint a profitot: muszáj az elhasznált tőke pótlására, új beruházásokra és kutatásokra is költeni. A munkások pedig nem kérhetnek tetszésük szerinti bért, mert számolniuk kell azzal, hogy vannak olyan jelentkezők az állásokra, akik náluknál kevesebbel is beérik.

Marx úgy gondolta, hogy az alapvető szükségletek egy kizsákmányolásmentes, Angliához hasonló fejlettségű társadalomban közvetlenül – a piaci versenyt kiküszöbölve is –, mindenki számára körülbelül egyenlő módon kielégíthetők. Érthető módon Marx a maga szükségletelméletét saját élettapasztalataira támaszkodva építette fel. Családjával – feleségével, gyermekeivel és a cselédséggel – egy az akkori körülmények között jónak mondható polgári otthonban élt, volt két rend ruhája, dolgozni a British Múzeum könyvtárába járt, esténként gyertyával világított, nem volt autója, soha nem járt kórházban stb. Háztartási kiadásainak meghatározó részét, miként a munkásosztály esetében is, az élelmiszerre költött összegek tették ki. Mindezek alapján okkal gondolta úgy, hogy a meglévő vagyonok igazságosabb

⁴ Más lapra tartozik, hogy az érdeklődés nem volt kölcsönös. Minden jel szerint Darwin egy sort nem olvasott el a könyvből, úgy maradt az utókorra a példány a könyvtárban, ahogy kapta – felvágatlanul. <http://friendsofdarwin.com/articles/marx/>

⁵ Ez a gondolatmenet *A gothai program kritikájában* szerepel.

elosztásával ennyi jólétet Angliában mindenki másnak is lehetne biztosítani. A fogyasztás korlátja az ember biológiai determináltsága, egészen konkrétan a hasfala. Senki sem tud kétszer vacsorázni – szerepel nála egy nevezetes helyen.

Ebben azonban kétszeresen is tévedett. Nem vetődött fel benne, hogy a szükségletek bővülése a munkamegosztás és a termelők közötti verseny miatt folyamatos és határtalan. Mai példával élve: nem a fogyasztók természet adta konkrét igénye generálta a mobiltelefon vagy az okostelefon iránti szükségletet, hanem egy konkrét vállalat (adott esetben a Nokia és az Apple) tervezői gondolták ki, hogy miképpen tudnák bővíteni a keresletet saját termékeik iránt. Azt sem látta át, hogy nincs mód a szükségletek közvetlen kielégítésére, a piac – mint az utólagos visszacsatolás módszerével működő, allokációs mechanizmus – nem küszöbölhető ki tervezéssel. Sok ország, sok évtizednyi tapasztalata kellett hozzá, amíg ezek az összefüggések is nyilvánvalóvá váltak.

A munkaérték-elméletről. Marx egyik legnagyobb hatású koncepcióját, a munkaérték-elmélet alapigazságát már *A tőke* megírása előtt, a *Grundrisse*-ben papírra vetette: „Mint az egyes egyénnél, a társadalom fejlődésének, élvezetének és tevékenységének mindenoldalúsága is az időmegtakarítástól függ. Idővel való gazdálkodás, erre oldódik fel végül minden gazdálkodás.” Az idővel való gazdálkodás kényszere szorosan összefügg az emberi lét evolúciós interpretációjával. Egyfelől arról van szó, hogy minden ember halandó, vagyis egy korlátozott mennyiségű idő áll mindannyiunk rendelkezésére. Sőt, valójában ennél még sokkal erősebb az idővel való gazdálkodás kényszere, mert az életfolyamatok biológiai egymás után következéséből adódóan a rendelkezésünkre álló időből – az egyszerűség kedvéért mondjunk 80 évet – minden időszakaszban csak bizonyos tevékenységeket végezhetünk. Csecsemőként alig van választási lehetőségünk, anyanyelvünket életünk első három–négy évének lezárulásáig kell elsajátítanunk, gyermekként kell iskolába járnunk, mert később már romlik a tanulási képességünk, elég szigorúan életkorhoz kötött a szexuális reprodukcióra való alkalmasságunk is stb.

Ebből a helyes kiinduló pontból azonban nem következik az – amit Marx kisebb-nagyobb módosítással – Smith-től és Ricardótól vett át, hogy ti. az egyes, emberek által termelt áruk és szolgáltatások tényleges piaci ára (vagy akár árcentruma) arányos lenne az előállítására fordított munkaidő-mennyiséggel. Marx ebben tévedett. Egyrészt azért, mert nincs olyan abszolút értékmérő, aminek a segítségével össze lehetne vetni az afrikai banántermelő munkás 1 órai munkamennyiségét 1 magyar mérnökórával.⁶ Másfelől általános tapasztalat, hogy a csere nem szükségszerűen egyenértékű. Evolúciós okokból az egyenlőtlen csere is megéri a „vesztes” szereplőnek (erről szól Ricardo komparatív költségek elmélete). És végül, a termelés és az elosztás körfolyamat jellege miatt értelmetlen dolog azon háborogni, miképpen a fair trade mozgalom képviselői világszerte teszik, hogy egy csésze eszpresszó kávé 300 forintos budapesti árából miért „csak” 30 forint kerül vissza Szomáliába vagy Etiópiába, és abból is miért csak 6 Ft jut a termelőnek. A válasz egyszerű, ha visszafejtjük a költséghalmozódás láncolatát már az első lépésnél világos, hogy az eszpresszó szolgáltatásának árát 27 százalékos általános forgalmi adó terheli, ami a

⁶ Az érték nagyság mérésének problémáiról l. *Mihályi* (1982) cikkét.

magyar állam működtetésének közös költségeit van hivatva fizetni, a kávé felszolgálásának és megfőzésének is vannak költségei, nem beszélve a kávézó bérleti díjáról stb. Ám, ha nem érvényes a munkaérték-elmélet, akkor megdől a kizsákmányolás elmélete is.

Kapitalista rendszerparadigma. Marx saját logikai modelljét építve gyakran alkalmazta a duális megközelítést (konkrét munka – absztrakt munka, I. és II. osztály, egyszerű és bővített újratermelés, tőkésék – munkások stb.) Ez egyfelől a hegei dialektika hagyományainak a folytatása volt, de másfelől nézve tulajdonképpen annak a modellezési gyakorlatnak a megalapozása, amelyre a mai, mainstream közgazdaságtan, a mikro- és a makromodellek épülnek. Véleményem szerint a német filozófiai tradícióra épülő, dialektikus megközelítés a valós gazdasági folyamatok megértésében annyiban valóságközelibb, mint a marginalista hagyományokra épülő angolszász mainstream, mert tekintettel van arra, hogy az okok és az okozatok (a függő és a független változók) oda-visszahatásban állnak egymással. Ami persze nem zárja ki azt, hogy esetenként kielemezendő: melyik irányú hatás a *túlsúlyos* (überwiegend). A mainstream közgazdaságtan ezt a megközelítést csak néhány évtizeddel ezelőtt fogadta be, és inkorporálta endogén növekedés-elmélet és fordított okság (Granger-okság) címszó alatt.

Másfelől viszont az is tény, hogy ezt a bonyolultabb, filozófiai megalapozású megközelítést Marx nem tudta átültetni a matematika nyelvére – bármennyire is igyekezett. Az egyszerű és bővített újratermelés sémái matematikailag nem stimeltek, és ami még szintén fontos probléma volt, nem lehetett adatokkal feltölteni őket. Ezt a hiányosságot már csak azért is említem, mert személyes pályámra nagy befolyással volt Erdős Péter akadémikus (1910–1990), aki több évtizedes munkával, az Egyesült Államok zárt gazdaságát modellezve végül megoldotta ezt a feladatot. Más kérdés, hogy munkájának [Erdős, 1966] nemigen volt már nemzetközi visszhangja.

Hosszú időn át, még Marx halálát követően is több évtizeden át úgy tűnt, hogy a viszonylag hosszú életű, 65 éves korában elhunyt zseni, prófétaként helyesen jövendölte meg a nyugat-európai társadalmak osztályszerkezetének jövőbeli alakulását. Amikor Marx és Engels 1848-ban a *Kommunista Kiáltványt* fogalmazták, még Angliában, a legiparosodottabb európai országban is a parasztság adta a népesség döntő részét, a gyári munkások, a proletárok aránya nem érte el a 10–15 százalékot sem. A marxi tanok és a marxizmus ideológiájának terjedésével párhuzamosan viszont egész Nyugat-Európában folyamatosan bővült a proletariátus, s ezért reálisnak tűnt a német szociáldemokráciának az a várakozása, hogy egy-két évtized múltával valóban a proletárok fogják alkotni a társadalom túlnyomó többségét, s így választások útján, ellenállás és vér nélkül fog végbemenni a „kisajátítók kisajátítása”, ami már *A tőke* I. kötetében szerepelt.⁷ Sem Marx, sem az öt 12 évvel túlélő Engels nem látta előre, hogy valamikor a XX. század második–harmadik évtizedében a fejlett ipari országokban tetőzik a munkásosztály népességbeli részaránya, s a gazdaságban jelentős és gyorsan bővülő tevékenység lesz a szolgáltatás. Az ott dolgozók életkörülményei, érdekei pedig egyre kevésbé hozhatók közös nevezőre az ipari

7 Ahogy Marx különös németséggel megfogalmazta: „Die Expropriateurs werden expropriert.”

munkásokéval. Innentől kezdve a proletariátus kivételes történelmi helyzetére, feladataira vonatkozó marxista – illetve ekkor már kommunista – nézetek mind inkább eltávolodtak a realitásoktól. Végso soron ez okozta a marxista identitást felvállaló baloldali pártok, illetve szakszervezetek tendenciaszerű és még napjainkban is tartó visszaszorulását a demokratikus választási rendszert működtető országokban.

Véleményem szerint elsősorban emiatt az arányeltolódás miatt inadekvát Piketty napjainkban oly népszerű könyvének [2015] gondolatmenete is. A francia szerző továbbra is a kétsztrályos társadalmi modellt használja, s közben figyelmen kívül hagyja a termelési folyamat időbeni körkörösségét, azt, hogy a jelen bérmunkásai nagy számban együtt élnek a múlt bérmunkásaival, akik nyugdíjasként járadékból, saját tulajdonukban álló ingatlanok imputált hozamaiból, illetve pénzügyi befektetések kamatjövedelméből tartják el magukat – vagyis úgy élnek, mintha tőkéssek lennének. A kétsztrályos modellhez való ragaszkodás Pikettynél azért is problematikus, mert Marx kora óta alapvetően megváltozott a felhalmozott társadalmi tőke (a nemzeti vagyon) struktúrája. Marx a maga idejében joggal tekintett minden felhalmozott vagyont a tőkés osztály tulajdonában álló termelő tőkének, aminek az egyetlen funkciója a tőkés osztály reprodukcióját biztosítani a felhalmozódó profitokból. A XXI. században azonban a felhalmozódott társadalmi tőke döntő hányada infrastruktúrában ölt testet, ami közvetlenül a bérmunkások, a nem tőkés dolgozók fogyasztását is szolgálja (autópályák, hidak, iskolák, kórházak, kulturális intézmények, katonai-védelmi eszközök stb.)

A kapitalista világ bővülése a nem-kapitalista világ rovására. Marx gondolkodási módszerének nem csak a modellalkotás – meghatározott átfogó kategóriális összefüggések átmeneti kikapcsolása – volt a fő ismérve, de az is, hogy a gazdasági és a gazdaságon kívüli tényezők egymásra hatását is dialektikusan kezelte. Ennek nyomán jutott arra a következtetésre, hogy a társadalomban a gazdaságtan szigorú törvényei játsszák a túlsúlyos mozzanatnak, de csakis ennek szerepét. Más szóval a társadalomban sem a minden törvény nélküli egyszeri történelmi fejlődés, sem az elvont és tisztán gazdasági terület mechanikus-törvényszerű uralma nem szükségszerű.⁸

Mint ismeretes, *A tőke* újratermelési egyenleteiben Marx azt feltételezte, hogy csak kapitalista gazdaság van. De akkor – a munkaérték-elmélet talaján állva – hogyan lehet megmagyarázni a tőke akkumulációját? Honnan jönnek azok a munkások, akikre a bővített újratermelésben van szükség? A bővített újratermelés és a tőkefelhalmozás törvényei nem vonatkozhatnak egy külvilágtól elszigetelt, teljesen átkapitalizálódott gazdaságra. Egy ilyen gazdaságban a természetes népszaporulat ellenére is hosszabb távon stagnálna az egy főre jutó nemzeti jövedelem. Ez nyilván nem a felelt meg sem a XIX., sem a XX. század létező kapitalista országaiban tapasztalható tényeknek. Ezt az ellentmondást *Rosa Luxemburg* vette észre és *Jánossy Ferenc* próbálta megoldani az 1960-as és 70-es években.⁹ Mint arra már az imént utaltunk, valójában Marx részéről már az is heroikus feltételezés volt, hogy úgy írta

8 Itt *Lukács György* gondolatmenetét követem. Lásd részletesen és pontos szöveghivatkozásokkal Mihályi [1982: 451–453] cikkében.

9 Lásd *Jánossy* [1975: 7–13].

le Angliát, mint egy „kész” kapitalista társadalmat. Tényszerűen ez tévedés, a foglalkoztatottság tekintetében Anglia még 1860-ban is agrártársadalom volt, a gyáripari munkások aránya nem volt meghatározó. A tőkés termelési viszonyok marxi törvényei ennél fogva nem a tőke és a bér munka már befejezett szétválásán alapulnak, hanem a szakadatlanul előrehaladó szétválás folyamatán.¹⁰ A szemünk előtt zajló *globalizáció* egyik lehetséges értelmezése pedig éppen ez: a centrum iparosodott országai mellett napjainkban folyik Kína, India, Oroszország és számos nagy fejlődő ország becsatlakozása a kapitalista világpiac rendszerébe.

Ezt viszont Marx kezdettől fogva helyesen látta. Ahogy az 1848-ban írt *Kommunista Kiáltványban* olvasható: „A burzsoázia az összes termelési szerszámok gyors tökéletesítése, a végtelenül megkönnyített közlekedés révén valamennyi nemzetet, még a legbarbárabbakat is, belerántja a civilizációba. Áruinak olcsó ára az a nehéztüzérség, amellyel rommá lő minden kínai falat, amellyel kapitulációra bírja a barbárok legmakacsabb idegengyűlöletét is. Minden nemzetet rákényszerít, hogy, hacsak nem akarnak tönkremenni, elsajátítsák a burzsoázia termelési módját; rákényszeríti őket, hogy meghonosítsák maguknál az úgynevezett civilizációt, azaz váljanak burzsoává. Egyszóval: a burzsoázia a saját képmására formált világot teremt magának.”

Válságban van-e napjainkban a kapitalista piacgazdaság modellje? A marxi közgazdaságtan téves interpretációja – mint korábban említettük – visszanyúlik az I. világháború körüli évtizedekre. Abból, hogy Marx tanítványai és követői a kapitalista gazdaságot önmagában is működő, zárt modellként tételezték, már logikusan következett a kapitalizmus „meghaladásának” elméleti lehetősége, a rendszer összeomlásának predikciója. Ezt az összeomlást egy bő évszázadon keresztül – sőt még napjainkban is! – az időről-időre megismétlődő pénzügyi válságoktól és az ezekkel együtt járó reálgazdasági visszaesésektől remélték a kapitalizmus és a liberális piacgazdaság ideológiai ellenfelei. Kétségtelen, hogy Marx és közvetlen követői is így gondolkodtak. Számomra azonban meggyőzőbb az a gondolatmenet, amit legvilágosabban *Kornai János* képvisel közel egy fél évszázada, az *Anti-equilibrium* [1971] megjelenése óta.

Kiindulópontja azonos Marxéval: a piaci verseny, a vállalkozók és az alkalmazottak egymás között is folyó rivalizálása nem csak kivételesen, de hosszabb időszak átlagában is szükségszerűen túltermeléshez, a kapacitások kihasználatlanságához, munkanélküliséghez és a vagyonok egyenlőtlen eloszlásához vezet. Társadalmi értelemben ez az ára az innovációnak, a termelékenység szakadatlan növekedésének. Ám arra semmi alapos okunk nincs, hogy belátható időn belül a kapitalizmus, a piacgazdasági paradigma bukását feltételezzük. Az egyes országokban megfigyelhető súlyos válságjelenségek – például 2007–2008-ban az Egyesült Államokban, napjainkban Görögországban, több más dél-európai országban, vagy éppen a 2006 utáni Magyarországon – koncepciónálisan nem adhatók össze. A globalizáció, amiről korábban más összefüggésben ejtettünk szót, azt eredményezi, hogy nemzetköz-

10 Egy másik gondolatmenet keretében ezzel nyilván Marx is tisztában volt. Egy helyen arról írt, hogy Angliában a lakosság egyötöde fogyasztotta el a nemzeti jövedelem kétharmadát. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a sokat fogyasztó gazdagok túlnyomó része földbirtokos volt. Idézi Erdős [1976: 242].

zileg folyamatosan átrendeződik a *többletgazdaság*, a kihasználatlan kapacitások statisztikai megoszlása.¹¹ Ami az egyik országban drámai veszteségnek, kezelhetetlen ellentmondásnak tűnik, az a világ más pontjain a növekedés és a felemelkedés lehetőségeként mutatkozik meg.

IRODALOM

- Erdős Péter [1966]: *Adalékok a mai tőkés pénz, a konjunktúra-ingadozások és gazdasági válságok elméletéhez*, Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Javított és bővített kiadás: 1974, angolul 1971.
- Erdős Péter [1976]: *Bér, profit, adóztatás. Tanulmányok a kapitalizmus politikai gazdaságtanának vitatott kérdéseiről*, Bp.: KHJK.
- Hubman, Gerald [2010]: Politikától a filológiáig: a Marx-Engels Összkiadás (MEGA), *Múltunk*, 2: 53–68.
- Jánossy Ferenc [1975]: *A gazdasági fejlődés trendvonaláról*, Bp.: Magvető Könyvkiadó.
- Kornai János [1971]: *Anti-equilibrium*, Bp.: KJK.
- Kornai János [2011]: *Gondolatok a kapitalizmusról*, Bp.: Akadémiai Kiadó.
- Mihályi Péter [1982]: Érték, értéknagyság, mérhetőség, *Közgazdasági Szemle*, 29(4): 441–457.
- Mihályi Péter [1990]: A revizionizmus dicsérete – Erdős Péter emlékezete, *Közgazdasági Szemle*, 37(10): 1109–1116.
- Piketty, Thomas [2015]: *A tőke a 21. században*, Bp.: Kossuth Kiadó.

¹¹ Majdnem szó szerinti átvétel Kornai művéből [2011: 176. o.].

KÖZTÁRSASÁGI ÖSZTÖNDÍJAS HALLGATÓK

ÉLELMISZERTUDOMÁNYI KAR:

Bognár Erzsébet
Csurka Tamás
Elek Odett
Földényi Zora
Gerencsérné Gorka Ágnes Zsófia
Izsó Tekla
Viczencz Boglárka

GAZDÁLKODÁSTUDOMÁNYI KAR:

Ambrusics Anna
Bagyinka Flóra
Balla Bettina
Balogh Turul
Baranyai Brigitta
Boros Eszter
Csanády Luca
Dohos Dávid
Erdei Flóra
Gál Stefánia
Gasparin Fruzsina
Gazsi Tímea
Gyúró László
Haász Viktória
Jelen Péter
Kaba Eszter
Koruhely Dániel
Krausz Dóra
Nagy Flóra Boglárka
Pásztélyi Csenge
Pató Máté Dávid
Somodi Bianka
Tóbiás Cintia Mónika
Zemkó Boglárka
Bihary Barbara
Mányoki Anna
Pásztor Dóra Mónika
Stolcz Péter Csaba
Welsz Edit

KERTÉSZETTUDOMÁNYI KAR:

Bärnkopf András
Dávid Orsolya
Kerek Máté
Lausmann Dávid
Reichhardt Borbála
Szelényi Magdolna Olivia
Együd Norbert
Sivadó Balázs

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR:

Epelley Nóra
Horváth Bálint
Jagadits András
Németh Krisztián
Nguyen Milán
Varga Réka Evelin
Horváth Kinga Zsófia
Takács Sára

TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS TELEPÜLÉSTERVEZÉSI KAR:

Benkő Anna Ágnes
Kóbori Dorottya
Marosi Péter
Sántha Eszter
Varga Dalma Erzsébet

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR:

Békés Gáspár
Bunford Gerda
Gömböcz Dóra
Görög Emőke
Pálinkás Dániel
Schneider Richárd
Somogyi Anna Zsófia
Takács Martin